

יוסף ניצן

למשמעותה של "שירת הים" והוראתה

מבוא

שירת הים ידועה היא ושגורה בפי כול. כבר החל מן הגיל הרך לומדים את השירה כחלק מתפילת השחרית שבכל יום. כמו כן, היא נלמדת בשיעורי מקרא כאשר מגיעים לפרק ט"ו בספר שמות. בדרך כלל, נהוג ללמד שירה זו באותה הדרך ובאותה השיטה שמלמדים פרק מסוים בתורה, קרי: קריאה מבארת, התרשמות ראשונית, הבנת הפסוקים והמילים באמצעות הפרשנים המסורתיים. וישנם אף "המהדרין" בזה שדורשים מן התלמידים את ידיעת השירה בעל פה.

כאשר מורה שואל תלמיד: "מנין לך שפרק ט"ו שבספר שמות הוא פרק העוסק בשירה?" תשובתו של התלמיד סביר שתהיה: "הרי כתוב במפורש בתחילת השירה: 'אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת, לאמר: **אשירה** לה' כי גאה גאה, סוס ורכבו רמה בים...". זוהי, כמובן, תשובה ספונטנית. אולם, העניין אומר דורשני! דורש לימוד יותר מעמיק, כמו גם, תשובות לשאלות נוספות כדלקמן: "אם שירה היא, מהי טיבה ומהן סגולותיה? כיצד נוכל להבחין בסימני השירה? במה שונה 'שירת הים' מהמסופר בפרק הקודם (פרק י"ד)? ועוד.

לכאורה, השירה אינה מגלה דברים חדשים. כמו הפרקים הקודמים לה, כלולים בה עניינים הקשורים במזימת המצרים כנגד עם ישראל, נס קריעת הים וטביעת האוייב, הצלת עם ישראל... אם כן, מה איפוא, מחדשת לנו השירה? האם השירה היא חזרה על אותו המעשה, במילים אחרות ומליציות, או אולי, יש ייחוד בשירה שאינו נמצא בסיפור? מהם הקריטריונים העושים את פרק ט"ו לשירה ופרק י"ד לפרוזה?

דבר מקובל ורווח הוא, לכל שיר ישנם סימנים חיצוניים ועל פיהם ניתן לזהות שיר. כגון: שורות קצרות, חרוזים... ועל פי רוב, גם מנגינה. אולם, באם נרצה, נוכל לסתור, בקלות יחסית, את ההנחות הללו. וזאת, מפני שאין בשירת הים או בשיר השירים או במזמורי תהילים, לא שורות קצרות כפי שזה מופיע בדפוסים, לא חרוזים... ובוודאי, לא מנגינה. כמו כן, רבים מן השירים המודרניים שהתלמידים מכירים היטב, אין בהם חרוזים... ואף לא מנגינה. ואף על פי כן, הם מוגדרים כשירים, ללא כל ספק.

מאידך, אפשר בנקל ליצור חרוזים. למשל: תלמידים רבים מכינים שירים בחרוזים לקראת מסיבה או לקראת סיום שנת הלימודים. האם גם אלה הם בגדר שירה?? אחדים מן הקריטריונים המקובלים של השירה, הם:

1. קצב
2. צליל
3. סמלי לשון - מילים רב משמעויות

1. קצב

אהבת הקצב טבועה בכל אדם, כגון: חיילים צועדים בקצב, תזמורת מנגנת בקצב, אדם ששומע מנגינה כלשהיא נוהג לתופף באצבעותיו. פעמים, הקצב הוא כבד ואיטי, למשל: בשיר געגועים או בשיר אבל, כגון: "ציון, הלא תשאלני לשלום אסיריך...". (ריה"ל). ופעמים, הקצב הוא מהיר, למשל: בשירי לכת .

הנה, לפי זה, הקצב שבשירת הים שונה הוא. "מרכבות פרעה וחילו ירה בים" הוא בקצב כבד ואיטי. לעומת זאת: "אמר אויב, ארדוף אשיג, אחלק שלל, תמלאמו נפשי, אריק חרבי, תורישמו ידי" - הוא בקצב מהיר. קצב זה מסמל את מחשבתו של האוייב המצרי: לרדוף אחרי בני ישראל ולהשיגם, לתופסם במהירות הגדולה, לחלק את כל השלל שלהם... על כן, יש לקרוא את הפסוק בקצב מהיר. בדרך זו, האוזן - קולטת, והעין רואה "בצורה חיה", כיצד המצרים רודפים וחוזים בעיני רוחם... הנה, עוד מעט נשיג אותם, נפגע בהם בחרב, נספק את "מאוויינו", נחלק את השלל.

כבר בשלב זה, נוכל לראות הבדל בין הסופר ובין המשורר. הסופר - מספר את המאורעות שהתרחשו, לפי סדר התהוותם. הסופר שם בפי גיבוריו את תיאור ההתרחשויות כסיפור אירועים טבעי ולפי סדר הגיוני. לעומתו, המשורר - יכול להרחיב את הדמיון. הוא יכול לתאר בעיני רוחו את מחשבותיו של האוייב, גם אם אפילו הוא לא ראה או לא שמע אותם. הוא אינו בא לתאר את העובדות "היבשות", אלא, להביע את הרגשותיו, כיצד הוא חי את המאורעות וכיצד השפיעו עליו. משום כך, המשורר חופשי להביע את הרגשותיו ומחשבותיו באופן הנראה לו, והוא אינו כבול לזמן ולסדר המאורעות שהוא מדבר עליהם.

כבר בפתיחתה של השירה אנו שומעים "מרכבות פרעה וחילו ירה בים" אם כן, הנצחון כבר בא. המצרים טבעו בים ואין להן תקומה. מהו הטעם לחזור ולתאר שנית את רדיפת המצרים, מחשבותיהם ומזימותיהם?! אלא זו טיבה של השירה. אומנם, המאורעות ידועים לנו. אולם, המשורר רוצה להביע את ההרגשה הנפלאה של תשועת

ה'. ועל כן, חוזר הוא על כל מה שאירע, בצורות שונות, כדי להגביר את הרושם ולהגדיל את הפלא עוד ועוד. מהו גודל הנס ומה גדולה החוויה שהם היו עדים לה.

2. צליל

כשם שאנו אוהבים קצב, כן אנו אוהבים את הצליל, דהיינו: אנו אוהבים מילים בעלות צליל דומה. תופעה זו ידועה זה מכבר, ובעיקר: אצל ילדים. ילדים אוהבים שיר מסוים, אפילו שאינם מבינים את תוכן השיר, כגון את השיר הידוע: "עוגה עוגה, עוגה במעגל נחוגה". המילה "עוגה", כמובן, אין פירושה: מאפה טעים לחיך. אלא - מלשון: "לעוג עוגה", לסמן מעגל. והמילה "נחוגה", פירושה: "להסתובב במעגל". כמה ילדים מבינים את המילים האלה?! אולם, הצליל נעים לאוזן והילדים נהנים לשיר ולהסתובב במעגל.

לשון נופל על לשון שכיח מאוד כאמצעי אומנותי בשירה המקראית, וישנן דוגמאות רבות לכך. כגון: "גד גדוד יגודנו, והוא יגוד עקב". או: "הודה אתה יודוך אחיך...". או: "יפת אלוהים ליפת...". ועוד. אבל, יש לציין ולהדגיש, שלא הצד האומנותי בלבד בא לידי ביטוי בדרך זו. פעמים, יש והמשורר מביע רעיון מסוים בדרך זו. למשל: "עזה - עזובה". למילה עזה ישנן מספר פירושים. מצד אחד - עזה, שם של עיר מלאה תושבים, ומאידך גיסא - עזה, בלשון עז, כוח, עוצמה וכי'. הנביא, במקרה זה, מבטיח ש"עזה - עזובה", כלומר: העיר עזה שהייתה סמל של עז, כוח... תהיה עזובה, חלשה, בודדה, ריקה מתושביה... כמו: אשה אשר בעלה עזבה לאנחות. דוגמא נוספת: הביטוי "שריידך - סוררים", פירושו: השרים שלך, שהם ראשי העם, אשר צריכים להיות לדוגמא ולמופת בהנהגת העם, לעשות את הטוב והישר, הרי הם סוררים, סרים מן הדרך הנכונה והאמיתית. יש כאן משחק מילים "שר - סרי". וכן "ענייה - ענתות", "בתי אכזיב - לאכזבי". או: מילים הדומות בצלילן ובתנועותיהן, כגון: "משפט משפח", "צדקה - צעקה", ועוד. הנה, לפנינו דוגמאות שיש בהן תוכן עמוק המובע בדרך קצרה ואמנותית.

3. סמלי לשון - מילים רב משמעיות

המשורר והסופר משתדלים ליצור מילים או צירופי מילים היכולים לשמש סמלי לשון. המילים, הן הכלים של המשורר והסופר גם יחד. אולם, המשורר חייב לברור כל מילה בהקפדה יתרה. כל מילה בשיר, יש לה לא רק פירוש מילוני. כלומר: הפירוש

העממי והמקובל (Denotation), אלא - המשורר נותן לה משמעות על יסוד מילים קרובות ודומות (Connotation). משום כך, המילים אשר בשיר הן מובחרות, קשות יותר ולעיתים אף מליציות.

אבל, אלה הן אבני הבניין של השיר. הנה דוגמאות אחדות משירת הים: "סוס ורכבו **רמה** בים". המילה "רמה", שפירושה: "להשליך", היא ארמית המופיעה רק בספר דניאל. מדוע, איפוא, מילה זו שובצה כאן? וכי אין ביטוי עברי מתאים?!

נראה אם כן, כי יש כאן ביטוי אומנותי ורעיוני גם יחד. מצד אחד "סוס ורכבו **רמה** בים", ומאידך גיסא "אלוהי אבי **וארוממנהו**". השורש המשותף - הוא **רם** הכולל בתוכו שתי משמעויות: האחד **רם** = גבוה, נישא. והאחר **רמה** (רם) = להשליך בכונה תחילה. ביטוי אחד המתאר והמביע **דבר והיפוכו**. מחד גיסא - סוס ורכבו חשבו שהם רמים, גבוהים וחזקים. והנה, הם הושלכו לים כמאמר חז"ל: "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא". ומאידך גיסא - עם ישראל שר, מהלל **ומרומם** את אלוהי השמיים על אשר השליך את **הרמים** והגאים לים.

דוגמא נוספת: "זה אלי **ואנווהו**", **נווה** - מילה זו מצויה אך ורק בצורה שמנית ולא בצורת פעל, ומכאן חז"ל דרשו: "זה אלי ואנווהו, התנאה לפניו במצוות". ביטוי זה יוסבר יפה אם נראה את המשך השירה, קרי: בפסוק יג נאמר: "נהלת בעוזך אל **נווה** קדשך", דהיינו: כבר בראש השירה ישנו רמז שאכן אין אנו מודים רק על החסד ועל הנס שבקריעת ים סוף, אלא - המטרה העיקרית, היא: להגיע אל **נווה קדשך**. מהו אותו **נווה קדשך**!?

יוצא, איפוא, שהמשורר משתמש במילים רב משמעיות, קרי: מילים או/ו ביטויים נבחרים שיש בהם דו משמעות או יותר. ולכן, חשוב לתת לתלמידים הזדמנות לגלות את המשמעויות הצפונות בשירה, אם כן: מהו אותו **נווה קדשך**?

1. **רמב"ן**: נווה קדשך = בית המקדש.
2. **רשב"ם**: נווה קדשך = ארץ כנען.
3. **אבן עזרא**: נווה קדשך = סיני.

הנה, לפנינו שלוש שיטות שונות בתכלית בביאור הביטוי "נווה קדשך". שלושה ביאורים של שלושה פרשנים מחשובי ומגדולי פרשני ימי הביניים. חשוב מאוד שהמורה יפנה את התלמידים למקורות הפרשניים. יבקש להציג בפניו את השיטות השונות. או, לחילופין, המורה יציג את השיטות השונות והתלמידים ינסו למצוא הוכחות או טעמים לדעתו של כל פרשן ופרשן. בדרך זו, יעמיקו התלמידים בהבנת הפסוק.

במקרה דן: פירושו של אבן עזרא מבוסס על הסדר הכרונולוגי של הפעולות, כלומר: לאחר הצלת בני ישראל מידי המצרים הם נמצאים עתה בדרכם אל הר סיני. יוצא, איפוא, שמעמד הר סיני, שכלל בעיקר את התגלות השכינה וקבלת התורה הוא ההמשך הטבעי. דהיינו: לאחר הגאולה הפיזית של עם ישראל ממצרים, באה הגאולה הרוחנית. לדעת רש"י - הרי תחילה נכנסים לארץ כנען ולאחר מכן בונים את המקדש, וזה רמז בפס' ז': "מקדש, ה' כוננו יד'ך". ולדעת הרמב"ן - הרי הביטוי "נווה" איננו מתייחס לחבל ארץ אלא למקום מסוים, על כן "נווה קדשך" הוא בית המקדש. דוגמא נוספת: "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך" (פסוק ז).

גם בביאור ביטוי זה חלוקות הדעות: האם המשורר התכוון - א) שהי יביא ויטע את עם ישראל בהר נחלתך, והכוונה היא לארץ ישראל, שהרי מתהילים (פרק ע"ח, פסוק נד) ניתן להבין שהמשורר מתכוון לארץ ישראל, באומרו: "ויביאם אל גבול קדשו, הר זה קנתה ימינו". או: ב) שהי יביא ויטע את עם ישראל בהר נחלתך, והכוונה היא לבית המקדש, שהרי בצלע האחרונה בפסוק המשורר מציין במפורש את המילה "מקדש", באומרו: "מקדש, ה' כוננו יד'ך". (ראה ספורנו על אחר)

מדוגמאות אלה ומאחרות אנו למדים שאין להגיע לפירוש חד משמעי בשירה. להיפך, ככל שהמשמעויות מרובות, גדול יותר המטען הרוחני. כמו כן, אין צורך בכלל לבוא לידי החלטה איזו מן משמעות היא הנכונה יותר. אדרבא, על המורים המלמדים לתת לתלמידים הזדמנות לגלות רמזים ומשמעויות שונות בכל ביטוי, הן בצד האמנותי והן בצד המשמעויות.

דוגמה נוספת ומאלפת ניתן לראות בבירור בפסוק ט, כדלקמן: "אמר אויב: ארדוף אשיג, אחלק שלל, תמלאמו נפשי, אריק חרבי, תורישמו ידי". מפסוק זה אנו מרגישים ממש את הצימאון של מצרים לספק את תאוותם הגדולה. פסוק זה בנוי בצורה מדורגת: בתחילה המצרים רודפים אחרי בני ישראל ומנסים להשיג אותם. המצרים מתכננים לשלוף את החרבות, לבזוז אותם ולחלק את השלל... ואז, בא הביטוי "תורישמו ידי". מהו פירושו של ביטוי זה?

לפי אבן עזרא "תורישמו", מלשון השמדה, הריגה והכחדה. שנאמר: "ואם לא תורישו..." (במדבר ל"ג, נה). ולפי רש"י "תורישמו", מלשון רישות, עניות ודלות. שנאמר (שמואל א', פרק ב' פסוק ז): "ה' מוריש ומעשיר...". הנה כי כן גם בביטוי זה חלוקים הפרשנים בדעותיהם. השורש ירש, בצורת הפעיל, ברוב פסוקי התנ"ך, משמעו: להשמיד, להרוג ולהכחיד. ברם, המילה "מוריש", משורש ירש ב"שירת חנה", היא יוצאת דופן ויש לפרשה כניגוד ל"מעשיר", הוזה אומר: מלשון: רישות, מרושש, רש, דהיינו: דלות ועניות.

אולם, מחלוקת הפרשנים היא לא רק בביאור הביטוי "תורישמו ידי", אלא הרבה יותר עמוקה. כלומר: בנסיון להבין מה הייתה כוונתם האמיתית של המצרים כאשר רדפו אחרי בני ישראל. האם פרעה חשב: שהעיקר לחלק שלל, כלומר: לתפוס את רכושם וממונם של בני ישראל ובכך לרושש אותם, כפי שרשיי מבאר, או: כל כוונתם האמיתית של המצרים הייתה, חלילה, להרוג, להשמיד ולהכחיד את בני ישראל, פשוטו כמשמעו, ללא טעם וסיבה כפי שראב"ע מבאר?!

כאן, יש מקום לדין בין התלמידים. ללא ספק, פרעה מייצג בנאמנות את האנטישמיות הקדומה בעולם. מאז ועד ימינו, חוזרת ועולה השאלה: מה באמת רוצים שונאיהם של ישראל. האם הם רודפים את העם היהודי כדי לגזול את הממון והרכוש שלהם, בגלל שהם "מאמינים" שהיהודים הם בעלי הרכוש והכסף, או: האנטישמיים שונאים אותנו, סתם כך, ללא סיבה מיוחדת, ושנאה זו מובילה אותם למחשבות ולמעשים להשמיד, להרוג ולאבד כפי שנאמר ב"הגדה של פסח": "בכל דור ודור, עומדים עלינו לכלותנו. והקב"ה - מצילנו מידם". הנה, כי כן, כאן יש את ההזדמנות למורים ולתלמידים להעמיק ולהתבונן בשאלות אקטואליות, כאשר נקודת המוצא, היא - ביטוי רב משמעי.

עיון במבנה "שירת הים"

ועתה, נעיין במבנה השירה ונסה לגלות דרך המבנה האמנותי רעיונות ותכנים נוספים. מבחינה מתודית יש להציע לתלמידים עבודת הכנה כדלהלן:
א. לכתוב את שירת הים בצורת שיר, דהיינו: בשורות קצרות. גם הז"ל "הרגישו" שאין זה סיפור, שאין זו פרוזה רגילה וע"כ, כינו זאת "שירת הים" וקבעו את סדר הכתיבה "אריח על גבי לבנה, ולבנה על גבי אריח". ניתן לראות זאת הן ב"תיקון סופרים" והן בדפוסים התנ"כיים המצויים והרגילים.
ב. לחלק את השירה לבתים ולערוך בכיתה דיון בחלוקה ובמסקנות הרעיוניות העולות מן החלוקות השונות.

בתחילת השירה

פסוק ל: "ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים. וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים".
פסוק לא: "וירא ישראל את הים הגדולה אשר עשה ה' במצרים. ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו".

עיון בפסוקים אלה מלמדנו שהם כתובים בצורה מיוחדת. אין בהם את סיפור המאורעות בצורה כרונולוגית בדומה למה שמסופר לפני כן. אנו מרגישים קצב, אבל לא קצב עקבי. הסגנון - מליצי, דהיינו: יש שימוש בחזרות של מילים בהקשר שונה. ברור, שאין אנו יכולים להגדיר את הקטע כשירה ממש, ומאידך גיסא - אין זו פרוזה רגילה. ועל כן, נוכל לקרוא ליחידת שני הפסוקים: "פרוזה שקולה", קרי: פרוזה שיש בה משקל. פרוזה שקולה היא, סוג ביניים בין פרוזה ושירה. פרוזה שקולה נאמרת, בדרך כלל, בהזדמנויות חגיגיות. בפסוקים אלה יש משחק מילים. פעמיים מופיע השורש "ראה", מלשון: הסתכלות, הבטה. ופעם אחת מופיע השורש "ירא" מלשון: יראה, פחד. המשמעות והמסר הוא: מתוך ראייה מגיעים אל היראה.

פסוק ל מכיל שני יסודות - רעיונות: בחלק הראשון ההדגשה היא: "ויושע ה'... את ישראל", כלומר: זכות עמדה להם לישראל להיגאל. ובחלק השני ההדגשה היא: "...מצרים מת על שפת הים", כלומר: ראויים היו המצרים לעונש, שהרי אפשרי הוא להציל את ישראל מבלי לפגוע במצרים.

פסוק לא: בני ישראל הכירו כי התשועה לא באה בדרך הטבע, אלא בגלל "היד הגדולה". ומכאן, הם הגיעו אל האמונה בה' ובמשה עבדו. משה לא נזכר כלל וכלל בשירה ורק כאן נאמר שהאמינו בו. במה האמינו? - שהוא עבד ה' ולא הוא, משה, אשר מציל את בני ישראל ממצרים.

לסיכום יאמר: לפנינו צרור רעיונות המובעים בצורה מיוחדת. אין כאן כל כוונה לספר מחדש את המאורעות. אולם, ישנה כאן פתיחה לשירה ואווירה של חגיגות והתרוממות הנפש.

כאן מתבקשת ההשוואה ליחידת הפסוקים בבראשית ב' פסוקים א-ג, או כפי שהיא ידועה לכל כאחד מן הקטעים הנאמרים בקידוש ליל שבת:

"ויכלו השמיים והארץ וכל צבאם.
ויכל אלוהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה / (7 מילים)
וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה / (7 מילים)
ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו / (7 מילים)

כי בו שבת **מכל מלאכתו**,
אשר ברא אלוקים לעשות".

כבר בעיון ראשון, נראה שיש לפנינו קטע חגיגי שיש בו קצב מסוים של **שלוש שורות** ובכל שורה **שבע מילים**. **שלוש פעמים** חוזר הביטוי **יום השביעי**, כמו גם, **שלוש פעמים** חוזר/ת הביטוי/המילה **[מכל] מלאכתו**. כמו כן, **שלוש הפעלים: ויכל, וישבת ויברך, הם פעלים מדורגים**.

הנה כי כן, אלה הם סימנים של קטע חגיגי הבא להביע את החגיגות, שמשמעה: הגענו לשיא הבריאה, והיא - יצירת יום השבת, היום הקדוש ביותר במועדי ישראל אשר בלוח העברי. השווה עוד בראשית ד', ו - ז: ז', יא - כ. מוטיב "היד" מופיע בהקשרים שונים. כגון: "וירא ישראל את היד הגדולה". היד במקרה זה, היא במשמעות של הענשת המצרים. אותה משמעות נמצאת בהסבר היד בפסוק: "ימין ה' - נאדרי בכח, ימין ה' - תרעץ אויב". אבל, ה"יד" גם בונה את בית המקדש, כמו שנאמר: "מקדש, ה' - כוננו ידך".

חלקו הראשון של פסוק א בפרק ט"ו: "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה, ויאמרו לאמור: ...". קטע זה אינו שירה משום שהוא כתוב בלשון פרוזאית מובהקת. ולמעשה, השירה מתחילה בחלקו השני של פסוק א: "אשירה לה' כי גאה גאה, סוס ורוכבו רמה בים".

היכן מסתיימת השירה? השירה מסתיימת בפסוק יח: "ה' ימלוך לעולם ועד". מפני שהקטע המופיע בפסוק יט: "כי בא סוס פרעה רכבו ובפרשיו בים, וישב ה' עליהם את מי הים. ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים", אינו קשור לשירה עצמה שכן זו פרוזה רגילה. בקטע זה אין מקצב ואין משקל ואף לא כל צורות אומנותיות אחרות. בפסוק זה נמצאת העלילה אשר הובעה כבר קודם לכן (בפרק י"ד, כו - כז).

אף על פי כן, ביחס לפסוק יט חלוקות הדעות בין המפרשים: לפי האבן עזרא פסוק זה הוא חלק אינטגרלי מן השירה, כדבריו: "לפי דעתי, כי גם זה הפסוק מהשיר, להזכיר הפלא שעשה בתוך הפלא, כאשר פירשתי ...". הרמב"ן דוחה את דברי האבן עזרא מפני שהוא הרגיש היטב שפסוק זה איננו ליריקה ואפילו לא פרוזה שקולה, ואף על פי שהרמב"ן כדבריו: "...ואיננו כלשון השירה והנבואות. אבל, פירוש אז ישיר משה... כי בא סוס פרעה בים... ביום ההוא... מיד, ולא ביום המחרת ולא אחרי כן. או: טעמו, אז ישיר משה... כי בא סוס פרעה בים והשיב עליהם ה' את מי הים בעוד בני ישראל הולכים ביבשה בתוכו. להגיד, כי בלכתם בתוכו ביבשה - אמרו [בני ישראל] את השירה. ואמר עוד, כי אז לקחה מרים הנביאה את התוף בידה...".

מכל מקום, את פסוק יט והופעתו (מיד לאחר השירה) מסביר הרמב"ן, כדלקמן:

התחיל ב"אז ישיר" וסיים ב"כי בא סוס פרעה" ללמדך:

- א. שהכל התרחש והסתיים באותו היום.
- ב. שבעת הליכתם של בני ישראל בחרבה בתוך הים, ה' הטביע את המצרים בכך שהשיב עליהם את מי הים, והם אמרו את השירה עוד כשהם עדיין היו הולכים בתוך הים ביבשה.
- השירה למעשה, נפתחה בקטע פרוזאי: "אז ישיר" ומסתיימת גם כן בקטע פרוזאי: "כי בא סוס פרעה" וכו'. ועל כן, ברור שפסוק יט אינו מן השירה, אלא - משמש כפתיחה, כרקע לשירת מרים.

נקודת השיא בשירה היא פסוק יח, שכן בפסוק זה ישנה הכרזה חגיגית על מלכות ה' הנצחית: "ה' ימלוך לעולם ועד". וכפי שמסביר זאת הרמב"ן לביאורו של הפסוק: "...כי הוא מלך ושליט על הכל, שהושיע את עבדיו ואיבד את מורדיו. כן יהי רצון מלפניו, לעשות בכל הדורות, לעולם". עניין זה מתבטא בתפילה.

שירת הים בתפילה: בסיום אמירת הפסוק: "ה' ימלוך לעולם ועד", נוהגים לתרגם עפ"י אונקלוס: "ה' מלכותיה קאים לעלם ולעלמי עלמיא". ואח"כ, שוב אומרים: "ה' ימלוך לעולם ועד". החזרה על הפסוק הנ"ל תואמת את הכלל: "שניים - מקרא ואחד - תרגום". אבל, למה נוקקים לתרגום הארמי דווקא בפסוק זה? התשובה הנראית ביותר, שכל כוונת הרעיון שה' ימלוך לעולם ועד, זה לא דווקא בעתיד (כפי שמשתמע בפשטות מן המילה "ימלוך"), אלא - מלכותו של ה' קיימת (=תרגום של קאים) גם בהווה, מלכות ה' היא הווה נצחי! משה ובני ישראל השתמשו בלשון עתיד, כיוון שרצו להביע בשירתם את התפילה ואת התקווה שהתגלות האל ומלכותו תימשך לעד.

1. חלוקת השירה על פי סימנים צורניים

ננסה, עתה, לחלק את שירת הים על פי סימנים צורניים. נעזר בתקבולת מטעמת הנמצאת בשירת הים, שלוש פעמים. כדלקמן:

בית א': פסוקים א - ה	בית ב': פסוקים ז - י
פסוק ו: ימין ה' , נאדרי בכח	פסוק י"א: מי כמוכה באלים ה'
ימין ה' , תרעץ אויב.	מי כמוכה נאדרי בקודשי.
בית ג': פסוקים יב - טו	
פסוק טז: "עד יעבור עמך ה'	
עד יעבור עם זו קנית".	

הערה: מומלץ לעיין ברשימה על אתר המביא דוגמאות נוספות לתקבולת מטעמת, כמו גם, בדברי הרשב"ם המתייחס לתופעה זו ואומר: "ומקרא זה כעין: יעד מתי רשעים ה' עד מתי רשעים יעלוזו (מזמור צ"ג, ג). או: יכי הנה אויבך ה' כי הנה אויבך יאבדו (מזמור צ"ב, ז). חציו הראשון אינו מסיים דברו עד שיבוא חציו האחרון וכפלו ומשלים דברו".

תקבולת מטעמת:

תקבולת אשר בשתי צלעותיה, חלק אחד - משותף וחלק שני שונה. כגון:

אל נקמות ה'	שירו לה' שיר חדש
אל נקמות הופיע.	שירו לה' כל הארץ.

התקבולת המטעמת היא, ביטוי להתרגשות מיוחדת ו/או לצורך הדגשה. כך, שהשומע או הקורא ישים אל לבו שפסוק זה הוא החשוב והעיקרי שבכל הבית. מן הראוי לציין שכל בית מסתיים בדימוי. בשירת הים, הדימוי בא לתאר ב"צורה חיה" את טביעת המצרים בים סוף, למשל: בפסוק ה: "תהומות יכסיומו, ירדו במצולות כמו אבן". בפסוק י: "נשפת ברוחך כסמו ים, צללו כעופרת במים אדירים". ובפסוק טז: "יתפול עליהם אימתה ופחד, בגדול זרועך ידמו כאבן". אכן, לפנינו שלושה דימויים. שני הדימויים הראשונים מתייחסים למצרים. ואילו הדימוי השלישי מתייחס לעמים מסביב. כמו כן, יש לזכור שהביטוי "ידמו כאבן", אין פירושו: "שהעמים יהיו דומים לאבן", אלא "להיותם דוממים כמו אבן". ואמנם, האונקלוס מתרגם: "ישתקון כאבנא" [דום=לא לדבר]. או: אולי, ניתן לאמר שהעמים יהיו דוממים, כלומר: מבלי יכולת לנוע.

יש מקום לדון בכיתה בשאלה: האם דימויים אלה ואחרים, באים רק כדי להרחיב את הדמיון שלנו או יש בכל אחד מהם תכנים נוספים?! ואם כן - מה הם? דימוי נוסף נמצא בפסוק ז, והוא: "תשלח חרונוך, יאכלמו כקש". רשימה בפירושו לפסוק ה' מצטט את דברי המדרש (ילקוט שמעוני על פרשת בשלח), ואומר: "וצמקום אחד 'צללו כעופרת'. וצמקום אחר 'יאכלמו כקש'. הרשעים כקש, הולכים ומטרפין עולין ויורדין. הצינוניים לאצו, והכשרים כעופרת, שנמו מיל". לפי הסבר זה, נמצאנו למדים ש"יאכלמו כקש", הקשה שבכולן.

ניתן להוסיף ולומר ש"יאכלמו כקש" מכיל שני היבטים יסודיים. הראשון - המהירות והקלות שהקש נשרף, שהרי הוא נסמך אל "תשלח חרונוך". כלומר, יש לנו כאן תיאור חי של מפלת המצרים. הם טבעו כל כך מהר כמו שקש נשרף ונאכל

במהירות. וההיבט השני הוא: כמו שהקש נאכל ולא נשאר ממנו זכר, כך לא נשאר מן המצרים זכר.

כאן מתעוררת השאלה הידועה: במבול לשירת הים נאמר "יורא ישראל את מצרים מתים) על שפת הים; ויתרה מכך, בהמשך השירה נאמר "נטית ימינך תבלעמו ארץ". אם הארץ בלעה אותם, כיצד ראו בני ישראל את המצרים מתים על שפת הים?! ואכן, רוב פרשני המקרא הרגישו בקושי זה. רש"י מביא קיצור ממדרש חז"ל והרמב"ן מביא את המדרש במלואו ואומר: "ורבותינו אמרו שפתחה הארץ את פיה ובלעה אותם. שזכו לקבורה, בשכר שאמרו ה' הצדיק". כמו כן, הרמב"ן מנסה גם לבאר כיצד קרו הדברים הלכה למעשה. ובכן, אחר שטבעו, השליכם הים כמנהג הימים. כלומר: המצרים נפלטו מן הים אל היבשה. או אז, "יורא ישראל את מצרים" מת על שפת הים". האבן עזרא (בפרק י"ד, ל) אומר: "והים - לא השליכם אל היבשה, כי כן כתוב: "תבלעמו ארץ". ועל כן, הוא מפרש "יורא ישראל את מצרים" מת על שפת הים", שהיו ישראל - על שפת הים, וראו את המצרים - מתים כאשר טבעו בים.

נראה שניתן להבין זאת על פי טבע ואופי השירה. אין הביטוי "תבלעמו ארץ", פירושו: שהארץ בלעה אותם ממש, אלא - זהו ביטוי למהירות התגובה ועוצמת ידו הגדולה של ה' יתברך. רק הוא - נוטה את "ידו הימנית" וכבר הם - מנוצחים ואבודים כאילו הארץ בלעה אותם, ואין זאת אומרת, שהם לא נפלטו ליבשה כאשר בני ישראל ראו אותם מתים על שפת הים. וראיה לדבר: שהרי בפסוק הקודם נאמר: "תשלח חרוךך יאכלמו כקש". אין כל ספק, שכוונת הפסוק היא, בעיקר, להראות את מהירות ועוצמת התגובה של ה' יתברך, דהיינו: כשם שהקש נשרף במהירות, כך רוגזו וחרון אפו של ה' פועל בטבע במהירות. והדבר בא לידי ביטוי מעשי, בכך שהמצרים כאילו נבלעים ואינם יותר בין החיים.

ביחס לדימויים "כמו אבן" או "צללו כעופרת", יש להבחין בכוונה הרמוזה. פעם - המצרים מושוים לאבן, ופעם הם מושוים לעופרת. הרמב"ן ביאר זאת ואמר: "והזכיר בשירה אבן ועופרת, כי היו בהם אנשים רבים (ש)יודעים לשחות, והיו קרובים) ליבשה. אף כי רוכבי הסוסים במים כולם היו ראוים להנצל וכי הסוסים שטים על פני המים, וכן תופסי המגינים במים. ובכאן - לא נמלט מהם אחד...". אם כן, "צללו כעופרת" הוא הדימוי החזק ביותר. שהרי בדרך הטבע היו צריכים להנצל הפרשים או מחזיקי המגינים, אך יד ה' הייתה בדבר והמצרים צללו כעופרת, פשוטו כמשמעו, ולא נמלט מהם איש.

לפי המדרש (ילקוט שמעוני על פרשת בשלח) הדימוי "כמו אבן" יש בו מטען

אסוציאטיבי. וכך הם דברי המדרש: "כמו אבן, במידה שמדדו, מדד להם. הם (=המצרים) אמרו (שמות א', טז): וראיתם על האבניים, אף אתה עשית להם מים כאבנים והיו המים מכים על מקום האבנים. לכך נאמר: כמו אבן". המדרש ממשיך ודורש: "הם אמרו (שמות א' כב): כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אף אתה במידה שמדדו, מדדת להם. לכך נאמר: מרכבות פרעה וחילו ירה בים". או, הם אמרו (שמות א', י): הבה נתחכמה לו, אף אתה נתת ערמוניות במים, והיו נלחמים בהם בכל מיני פורעניות, לכך נאמר: "וברוח אפיך נערמו מים".

2. חלוקת השירה על פי קריטריון הזמן

פסוקים א-יא: תיאור נס קריעת ים הסוף תיאור העבר.
פסוק יב: המסקנות הנובעות מהתגלות ה' "מי כמוכה באלים, ה', מי..."
פסוקים יג-יח: התוצאה (בעתיד הקרוב) ותפילה (לעתיד הרחוק יותר).

חלוקה זו באה להדגיש לנו את המטרה העיקרית, והיא: קבלת התורה והכניסה לארץ ישראל. השירה נבדלת מן הסיפור (בפרק יד) בכך שהיא רואה את קריעת ים סוף כאמצעי בלבד לקראת המטרה העליונה. עניין זה בא לידי ביטוי בחלק השני "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך", ואח"כ "מקדש ה' כוננו ידך". לפיכך, שירת היים איננה רק שיר תודה על ההצלה הזמנית, אלא יש לראות את ההצלה במסגרת רחבה יותר. באמצעות ההצלה הגופנית והבטחון בה', הם יזכו להצלה רוחנית, שעיקרה: מעמד הר סיני וקבלת התורה, כמו גם, להיכנס לארץ ישראל ובנין בית המקדש. דוגמא זו בולטת ביותר. כי גילוי מבנה השירה מבחינה צורנית חיצונית (או על פי קריטריון אחר) מסייע להבנת התוכן. מפני שזאת יש לדעת שהמבנה איננו מקרי וביחוד בשירה. אלא תמיד יש בו במבנה משמעות עמוקה יותר. בדרך זו ניתן להגיע לגילוי המטרה העליונה של השירה.

פסוקים יג טו נאמרו בלשון עבר, כדלקמן:
פסוק יג: "נחית בחסדך עם זו גאלת
נהלת בעוזך אל נווה קדשך".
פסוק יד: "שמעו עמים ירגזון
חיל אחז יושבי פלשת".
פסוק טו: "אז נבהלו אלופי מואב
נמוגו כל יושבי כנען".

מקריאה ועיון בטכסט המקראי ברור ללומד שפסוקים אלו כוונתם לעתיד. שהרי, רק עתה יצאו מארץ מצרים ועדיין הם רחוקים מארץ ישראל. היינו מצפים שיהיו פעלים אלה כתובים בלשון עתיד, אלא בעיני משה ובני ישראל הם כאילו כבר עובדה קיימת. כשם שהיו נוכחים עתה וראו בעיניהם את ההצלה והנסים, כך הם בטוחים שהם יזכו לקיום שאר ההבטחות שהבטיח להם הקב"ה. פרשנינו נתנו דעתם על כך, כדלקמן:

הרשב"ם: "נהלת... מנהל אתה את ישראל עכשו כדי להכניסם והורישם את ארץ כנען שהוא נווה קדשך".

האבן עזרא פותר את השאלה בדרך אחרת ואומר: "אמר נחית - בעבר תחת (=במקום) עתיד כמשפט הנבואות...".

ה"אור החיים" אומר: "וטעם אומרו לשון עבר, כי דבר ה' כאילו נתקיים והיה. כלומר: הם ראו בעיניהם את העתיד והראיה הזאת הפכה כבר למציאות וזה מדרכי הנבואה.

לפיכך, פסוקים אלה צריכים להיות עמודי התווך בחינוך תלמידינו לאמונה ובטחון בהקב"ה. הנה, לעיתים קרובות עם ישראל נקלע לצרה ואנחנו זוכים להצלה בדרך גלויה או הצלה בדרך סמויה אבל ההצלה היא בעיקרה גופנית. עלינו להבין שההצלה עצמה אינה המטרה הסופית, אלא היא כלי ואמצעי להגיע אל המטרה היותר נעלה, והיא: "נהלת בעוזך אל נווה קדשך", כדי להגיע לידי "ממלכת כהנים וגוי קדוש". בעזרתו של האל, זכה דורנו לניסים כמעט גלויים.

מצד אחד, צרה גדולה ואיומה, קרי: השואה האיומה שפקדה את עמנו, ומאידך גיסא, ההצלה הגדולה והקמתה של מדינת ישראל כמדינה ריבונית עצמאית. יש, איפוא, להבין שהקמתה של מדינת ישראל הייתה כלי ואמצעי בלבד. חשוב להדגיש, שהקמת המדינה כמו שאר מדינות העולם, שנהיה עם ככל העמים עם דגל, צבא משטרה... איננה המטרה העיקרית והסופית, אלא זהו האמצעי והכלי האדיר שבא לאפשר לנו חיים של תורה ומצוות, לאפשר קיומה של חברה השואפת להגשים את חזון הנביאים להיות אור לגויים.

3. חלוקת השירה על פי קריטריון התוכן

חלוקה זו מתבססת ע"פ פירושו של רד"צ הופמן:
פסוקים א-ב: פתיחה.
פסוקים ג-י: הצגת הנושא "ה' איש מלחמה" + פיתוח הנושא.
פסוקים יא-יז: הצגת הנושא ה' מנחיל את א"י לעם ישראל + פיתוח הנושא.
פסוק יח: סיום ושיא השירה - ה' מולך על עם ישראל והעולם כולו, לעולם ועד.

היסוד הרעיוני המרכזי מרומז כבר בפתיחה, בביטוי: "אשירה לה'", כלומר: כל השירה באה לתאר את גדולתו של ה' והיא עוברת כחוט השני מראשית השירה ועד אחריתה. יש לציין ששני עמודי השירה, שני האלמנטים החשובים, הם:
א. תיאור גדולתו של ה' במלחמתו נגד אויביו.
ב. האדרתו של ה' כמלך על עם ישראל והעולם כולו.

הפתיחה באה לתת טעם וסיבה על שום מה שרו משה ובני ישראל. והתשובה, היא: תמצית המאורעות נתרכזו בשני הפסוקים הראשונים, קרי: סוס ורוכבו רמה בים... ולכן, "זה אל' ואנוהו, אלוקי אבי וארוממנהו". עתה באה הצגת הנושא.

"ה' איש מלחמה ה' שמו"

אונקלוס תירגם: "ה' מרי נצחון קרביא ה' שמיה" [=ה' אדון/בעל (ה)נצחון במלחמה, ה' שמו]. לפי האונקלוס, יש להוסיף את המילה מנצח. ואמנם, רש"י בעקבות התרגום מפרש את הביטוי "איש מלחמה" = בעל מלחמה. ניתן להוסיף אסמכתא וסימוכין מן הפסוק המופיע בקהלת (ט', יא): "ולא לגיבורים מלחמה", כוונתו: לא לגיבורים הניצחון במלחמה.

פסוקים ז-י

פסוקים אלה כוללים חזרות רבות על מפלתם של המצרים וטביעתם בים סוף. כמו כן, הפסוקים באים להדגיש ולהוכיח כי הניצחון מושג בכוח אלוהי, כמו למשל: "אברוח אפיר... נשפת ברוחך...". אולם, אנו עלולים לטעות ולחשוב שכוחו של הקב"ה הוא אך ורק במלחמה עם הגויים, שכוחו של הקב"ה הוא רק בלהרוס ובלהטביע את האוייבים. ועל כן, בא החלק השני ומתאר את הקב"ה בעת של שלום, כאשר הוא מכניס את עמו לארץ ישראל ומנחיל אותם את הארץ ובונה את בית המקדש.

רעיון זה הוא עתיק יומין וכבר נמצא במכילתא, וכך נאמר שם:
 "יה' איש מלחמה ה' שמו' למה נאמר? לפי שנגלה (הקב"ה) על הים כגיבור עושה
 מלחמה, שנאמר: 'ה' איש מלחמה'. נגלה בסיני כאיש זקן מלא רחמים, שנאמר: זיראו את
 אלוהי ישראל! (שמות כ"ד, י). [נוכל זה, כדי] שלא ליתן פתחון פה לאומות העולם לומר:
 שתי רשויות הן. אלא ה' איש מלחמה ה' שמו. הוא במצדדים, הוא על הים, הוא לשעבר
 והוא לעתיד לבוא. הוא בעולם הזה והוא בעולם הבא".

תופעה זו של אמונה בשתי רשויות מצוייה גם כיום. רבים מאמינים שרק בשעת
 צרה "ה' איש מלחמה", כי רק בנס אנו מנצחים. אולם, כאשר ישנה רגיעה לצערנו
 הרב, הכל נשכח! הבה ונזכור את "מלחמת ששת הימים". כאשר הגיעה הבשורה
 המשמחת על כיבושה של ירושלים העתיקה ו"הכותל בידינו", גלי אמונה אדירים
 הציפו את המוני בית ישראל בכל אתר ואתר בעולם, דתיים ולא דתיים, כאחד. בלי
 יוצא מן הכלל, התחילו הכל לחוש ממש את הכתוב: "ויאמינו בה'...". אולם, כעבור
 זמן מה, כאשר באה הרגיעה, האמונה נחלשה ורבים "שכחו" לחזור ולאמר: "ה' ימלוך
 לעולם ועד".

הנה, שוב נוכחנו לראות עד כמה גילוי המבנה, מוליך לגילוי תכנים ורעיונות
 שבשיר. ספק אם נגיע לכל אלה אם לא נתעסק בשיטתיות בפתוח כלי עזר לגילוי
 המבנה.

כאמור, היסוד הרעיוני העיקרי בשירה, הוא: גדולתו של הקב"ה במלחמה ובימי
 שלום. לפי זה נוכל להבין מדוע אין השירה פותחת בפסוק ט, דהיינו: "אמר אויב
 ארדוף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי...". הרמב"ן מצטט ממדרש "חזית", כך: "תני
 ר' ישמעאל: 'אמר אויב ארדוף אשיג.../ זה (היה) ראוי להיות תחילת השירה. ולמה
 לא נכתב?! אלא, שיאין מוקדם ומאוחר בתורה".

מכאן, נמצאנו למדים, שעל פי הסדר הכרונולוגי פסוק זה צריך לעמוד בראש.
 הרמב"ן מציע הסבר פסיכולוגי בפתרון השינוי המקראי, כדלקמן: "...מתחילה אמר
 שטבעו בים וירדו במצולות והיה זה כאשר שבו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים...
 ומפני זה, חשב האויב שירדוף ושיגם בים, וימלא שללם ותמלא נפשו מהם... והזכיר
 זה, כי גם במחשבתו זאת סיבה ופלא מאת ה', שחזק את ליבם וסיכל את עצתם
 לבוא במים... על כן, אמר אחריו: 'מי כמוכה באלים ה', (ה) עושה גדולות ונפלאות
 בדבר והפכו...".

על פי המבנה ומהלך הרעיונות שביארנו, הרי נוכל להשיב תשובה אחרת, והיא:
 משה רבנו רצה לסיים את החלק הראשון של השירה בהעמדת מציאות ניגודית חריפה.

מצד אחד מזימותיו של האוייב המצרי, ומצד שני הפרתן ע"י גבורתו של ה'. יש לציין שרעיון זה נראה גם מן המשקל של שני הפסוקים, קרי: בפסוק ט, נאמר: "אמר אויב ארדוף אשיג, אחלק שלל, תמלאמו נפשי. אריק חרבי, תורישמו ידיו. ולעומת זאת, הניגוד בפסוק י, נאמר: "נשפת ברוחך, כסמו ים, צללו כעופרת במים אדירים...".

אשירה לה'

בשירי העמים, תפארת הנצחון למלך, שהוא בדרך כלל המוביל לנצחון. אולם, בשירת הים לא נזכר שמו של משה, המושיע והמוציא את ישראל ממצרים. "היעדרות" זו קיימת גם ב"הגדה של פסח", שנאמר: "ויוציאנו ה' ממצרים. לא ע"י מלאך, ולא ע"י שרף ולא ע"י שליח, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו".
הדים לנס קריעת ים סוף ולשירת הים אנו מוצאים בתהילים מזמור ע"ז. בחלק מן המזמור המשורר סוקר את מעשי ה' ונפלאותיו בעבר, וכך נאמר (יא-יב):

כי אזכרה מקדם פלאך.	"אזכור מעללי יה
ובעלילותיך אשיחה".	והגיתי בכל פעלך

יש לשים לב להקבלת המסופר בשמות ט"ז ובין מזמור ע"ז, כדלקמן:

שמות ט"ז	מזמור ע"ז
"מי כמוך, באלים ה',	"אלוהים, בקודש דרכך,
מי כמוך, נאדר בקודש,	מי אל גדול כאלוהים.
נורא תהילות עושה פלא,	אתה האל עושה פלא,
שמעו עמים...	הודעת בעמים
...בעוזך אל נוה קודשך.	עוזך.
...עם זו גאלת	גאלת בזרוע עמך...
...ירגזון, חיל אחז...	אף ירגזו
תהומות יכסיומו...	תהומות...
נחית בחסדך, עם...	אף חצצוך יתהלכו...
	נחית כצאן עמך,
	ביד משה ואהרן".

מהדגשת מטבעות הלשון והדימויים המשותפים, בלי ספק ניתן לקבוע, שמזמור ע"ז בתהילים ניזון והושפע משירת הים. כמו כן, אין המשורר מתאר את הסכנה הגדולה שנכפתה על בני ישראל, ואף פרעה והמצרים אינם נזכרים כלל וכלל במזמור.

הנס הוא משני בלבד. בעיקר, כל מטרת המזמור, היא: לימוד לקח חינוכי וערכי מפעולותיו של האל. בעצם, המזמור בא להצביע על כוחו של ה' יתברך ושליטתו בטבע ולכן אין צורך למשורר להיכנס לפרטים משניים. כמובן, שאנו יוצאים מתוך נקודת הנחה, שדי לרמוז על המאורע, והלומד הנבון ידע מיד את סיפור המעשה.

הואיל ומדובר בקריעת ים סוף, הרי זו הזדמנות יפה לתאר, כיצד המים משמשים ככלי מלחמה בידי ה', ולא רק המים התחתונים, כמו: ים סוף... אלא גם המים העליונים, כמו: עננים, ברקים, רעמים... כולם עושים את רצון האל!

ביטוי לדבר ניתן לקרוא במזמור ע"ז, פסוקים יז-כ, כדלקמן:

"ראוך, מים, אלוהים!
 אף ירגזו תהומות:
 זרמו, מים, עבות,
 קול נתנו שחקים,
 אף חצצ'ך יתהלכו:
 קול רעמך בגלגל,
 האירו ברקים,
 תבל רגזה ותרעש הארץ:
 בים דרכך, ושבילך במים רבים,
 ועקבותיך לא נודעו:
 נחית כצאן עמך - ביד משה ואהרן"

"קול רעמך בגלגל" = קול הרעם נשמע כקול המתגלגל, מן השמיים אל הארץ.
 "בים דרכך, ושבילך במים רבים" = ה' היה "צועד" לפני בני ישראל בים, מייבש את המים ומכין להם שבילי הליכה. אמנם "עקבותיו" לא היו ניכרים, אך מצב זה איפשר לעם ישראל לעבור בחרבה. רק אחרי שעברו, חזרו המים למקומם. כך, מציינת גם הים וממלא את רצון האל.